

Worden wat je ontvangt

Paaspreken van H. Augustinus

Pasen is bij uitstek het feest waarop mensen gedoopt worden. Zo ook in de stad Hippo in Noord-Afrika toen de H. Augustinus (354-430) er de bisschop was. De kerkvader richtte zich in zijn preken daarom heel specifiek tot de pasgedoopten van de paasnacht. Zij werden aangespoord om vanuit de eucharistie, die ze na hun doop hadden ontvangen, werkelijk te leven als ledematen van het Lichaam van Christus, de Kerk. Het ging Augustinus om de binnenkant van de Kerk, waarin eenheid en liefde belangrijk is. Een nog steeds actuele boodschap, helemaal nu we met Leo XIV een augustijn als paus hebben.

D

e christelijke initiatie was in de dagen van Augustinus een proces, waarin mensen langzaam ingewijd werden in de sacramenten. Het christendom onderscheidde zich van de omringende mysteriegodsdiens-ten, omdat het hier om

een geheel nieuw leven ging in Christus, een echte ommekeer en bekering. In Hippo lieten zich voor de grote vastentijd, die aan Pasen voorafging, naar schatting honderden inschrijven. In de paasnacht ontvingen zij de drie sacramenten van doopsel, vormsel en altaar. Over de eucharistie kregen ze geen uitleg vooraf. Ze kregen die pas na het ontvangen van het sacrament. Dat hield verband met de tucht van de geheimhouding (*disciplina arcani*), die juist rond 400 hoogtij vierde. Dit hield in dat na de preek en voor het aanbren- gen van de offergave, iedereen wegge- stuurd werd, die niet gedoopt was.

Worden wat je ontvangt

In de vijf paaspreken die ik nader heb bestudeerd, legt Augustinus een nauwe samenhang tussen de thema's 'liefde' en 'Lichaam van Christus'. In een van die preken (nummer 227) doet Augustinus een oproep om het Lichaam en Bloed van Christus goed te ontvangen, zodat de toehoorders worden wat ze ontvangen. Het vormt een kernachtige samenvatting van deze preken. Ze waren gericht tot degenen die tijdens de paaswake waren gedoopt, de chrismaalving hadden ontvangen en voor het eerst het Lichaam en Bloed van Christus deelachtig werden, als onderdeel van hun initiatie in het christelijk geloof. Op paaszondag kregen zij vervolgens onderricht over het sacrament van de tafel van de Heer, vlak voor het moment dat ze opnieuw de communie ontvingen.

Augustinus blijkt zich in zijn vijf paaspreken te laten inspireren door de eerste brief aan de Korintiërs, waarin Paulus het over de Kerk heeft als het Lichaam van Christus en over onderlinge liefde als antwoord op de verdeeldheid binnen de gemeenschap. Augustinus gebruikt niet alleen citaten uit deze Korintiërsbrief, maar neemt het volledige gedachtegoed van 1 Korintiërs over, met name de thema's 'liefde' en 'Lichaam van Christus', die hij in deze preken met elkaar verbindt. Aan de pasgedoopten legt de kerkvader uit dat het geheiligde brood en de geheiligde wijn symbool staan voor henzelf als ledematen van Christus' Lichaam.

Augustinus benadrukt dat eenheid, voortkomend uit onderlinge liefde, essentieel is om deze sacramenten waardig te ontvangen. Binnen de literatuur na het Tweede Vaticaans Concilie wordt, op basis van Augustinus' geschriften, de liefde zelfs beschouwd als de sleutel om te behoren tot de Kerk als Lichaam van Christus, zonder dat dit noodzakelijkerwijs gekoppeld is aan het deel uitmaken van de zichtbare Kerk.

Deze gedachtegang, dat liefde de enige voorwaarde zou zijn om deel uit te maken van de Kerk, zou kunnen leiden tot de overtuiging dat de initiatiesacramenten niet langer relevant zijn. Het is echter de vraag of Augustinus dit voor ogen had. Wel maakt hij in zijn

Afgelopen oktober is diaken Eugène Brussee (werkzaam in Akersloot, de Egmond, Heiloo en Limmen) gepromoveerd op de verhouding tussen liefde en eucharistie in vijf paaspreken van de H. Augustinus.

vijf paaspreken duidelijk dat, in lijn met Paulus in 1 Korintiërs 13 ('t Hooglied van de liefde), de liefde allesbepalend is voor de vraag of men werkelijk tot Christus behoort. Bovendien stelt Augustinus dat de liefde voor vijanden erop gericht is hen tot broeders te maken, waardoor de liefde ook een middel is om mensen te verbinden met de Kerk als Lichaam van Christus. Hiermee relateert hij weliswaar de uiterlijke, sacramentele deelname aan de Kerk, maar hij doet deze niet teniet.

Liefde als Geestesgaven

Behalve een opdracht is liefde volgens de kerkvader echter ook een genade. In preek 227 legt hij uit dat liefde een gave is van de Heilige Geest. Hiermee volgt hij Paulus na, die in Romeinen 5:5 stelt dat Gods liefde in ons hart is uitgestort door de Heilige Geest, die ons is gegeven. Volgens Augustinus is deze Geest werkzaam in het doopsel, de chrismaalving en het ontvangen van het sacrament van de tafel van de Heer. Daarmee is liefde niet alleen een voorwaarde voor het waardig ontvangen van de sacramenten, maar ook een gevolg ervan.

Liefde en vrede

In zijn vijf paaspreken gebruikt Augustinus liturgische teksten en handelingen om zijn boodschap over de Kerk als lichaam te versterken. Zo legt hij het *sursum corda* (= richt uw hart omhoog) - uit het begin van het eucharistisch gebed - uit als het hart dat zich tot Christus richt als het Hoofd van het Lichaam van Christus. En bij de vredeskus roept hij op om niet alleen je lippen te doen uitgaan naar de ander maar ook je hart. Augustinus spreekt in

zijn preken over de heiliging van brood en wijn waardoor ze Lichaam en Bloed van Christus worden. Hij benadrukt echter dat de geheiligde gaven van brood en wijn verwijzen naar de pasgedoopten zelf, mits zij in liefde en vrede met elkaar leven. Pas als ze beantwoorden aan hetgeen ze ontvangen, wordt het sacrament ook vruchtbaar. Augustinus relateert dus de uiterlijke, zichtbare en sacramentele Kerk ten opzichte van de Kerk die heilig is en die bestaat uit mensen die werkelijk liefhebben en daardoor tot eenheid komen met Christus en met elkaar. Dat alles blijft een belangrijke boodschap voor ons vandaag. Om ons niet blind te staren op de buitenkant van de Kerk, maar ons vooral te richten op de binnenkant ervan. ■

Eugène Brussee

**In de paaspreken
legt Augustinus een
nauwe samenhang
tussen de thema's
'liefde' en 'Lichaam
van Christus'**